

Elul hónap: a lázadó bölcs és a csodálatos megértés titka

A *lázadó bölcs* [zákén mámre] a Tórában szereplő talán egyik legellentmondásosabb figura.

Nem egy egyszerű bajkeverőről van szó, aki a saját ambíciói miatt szembeszegül a Tóra prófétaival és bölcsseivel. Mégis, lázadása odáig fajul, hogy a Tóra halálbüntetéssel sújtja engedetlenségéért:

„És az egész nép hallja, és féljen, és ne cselekedjenek többé gonoszul.” (Mózes 5., 17:14)

A *lázadó bölcs* egyedülálló, de egyáltalán nem irigylésre méltó utat járt be, szellemi értelmében, míg meg nem kapta végső büntetését.

Vajon mit tanulhatunk az ő útjából most, Elul hónapban, amikor rajtunk a sor, hogy lelkileg megformáljuk az egész elkövetkező évünket?

Elul hónap a *cselekedet* hónapja¹. Ez meglepő lehet, hiszen talán éppen ez a hónapunk az, ami

a leginkább befelé forduló, elmélyülő, amikor az ember a saját legmélyebb érzelmeivel kerülhet szembe, ha megfelelően él azzal a lehetőséggel, amit ez a különleges időszak jelent.

A hónap központi fogalma a *tesuvá* [megtérés], ami egy különleges reménységet fejez ki: a hitünket, hogy a világ nem az, aminek látszik, az emberek nemcsak annyira képesek, amennyit látunk belőlük, sőt, még mi magunk is többre lehetünk hivatva, mint amennyit az elmúlt évtizedeinkben teljesítenünk sikerült a gyakorlatban. *Rámbám* megindító szavaival:

„Nagy dolog a *tesuvá*, mert közel hozza az embert a Teremtő Jelenlétéhez. [...] Tegnap még gyűlölt volt ő a Teremtő előtt, undorító, eltávolított, és visszataszító. És ma szeretett, kedves, közeli, és jóbarát.” (Hilchot Tesuvá 7:6)

Összefoglalva: a *tesuvá* egy csoda. Olyan mértékű ugrást tesz lehetővé az egyszerű emberek számára, ami isteni közbenjárás nélkül nem elképzelhető.

Farnadi-Jerusalími Avija rajza. Köszönjük!!

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 150 példányban.

¹ A *Széfer Jecirá*, az egyik legkorábbi hagyományos kabbalisztikus szöveg, mely az 5. fejezetében a 12 hónapot az ember 12 képességének felelteti meg (beszéd, gondolat, járás, látás, hallás, cselekvés, együttlét, szaglás, alvás, harag, ízlelés, nevetés).

Bölcseink ezt így fogalmazzák meg:

„Nyissatok nekem ajtót a megtérésben, ami akkora, mint egy tűnek a foka, és én akkora kapukat fogok nektek kitárni, hogy szekerek és kocsik fognak rajta járni.” (Sir háSirim Rábá 5:2:2)

Ez azért is nagyon fontos számunkra, miközben a nagyünnepekre készülődünk lelki-ekben, hogy emlékezzünk arra, hogy nemcsak arról van szó, hogy félünk az isteni ítélettől, és sokat kell majd imádkoznunk megünnepelnünk.

Hanem arról is, hogy esélyt kapunk a lehetetlenre. Mindazt, ami most még szinte elképzelhetetlen a számunkra, azt a *tesuvá* kapcsán mintegy jogunk van kérni imáinkban.

Elul hónap jellege azért éppen a cselekedet, mert ez az, ami a megértéshez juttat el minket:

„Abban a pillanatban, amikor Izrael előbb mondta, hogy 'megcselekedjük' mint hogy 'meghallgatjuk', egy égi hang jött ki, és azt mondta nekik: ki fedte fel fiaimnak ezt a titkot fiaimnak, amit a szolgálattelvő angyalok használnak?” (Sábát 88a)

Mi a nagy titok abban, hogy a zsidó nép elfogadta, hogy kérdés nélkül megtegye a Tórában leírtakat? És pontosan hogyan „használgák” ezt a titkot a szolgálattelvő angyalok²?

A *náásze venismá* [megteesszük és meghallgatjuk] nagy újdonsága az, hogy maga a cselekedet juttatja el az embert arra a szintre, hogy kitáguljon a megértése.

Több példát is találhatunk akár a Tórában³, akár saját életünkben arra, hogy nem vesszük észre, nem vagyunk képesek megérteni azt, ami ott van a szemeink előtt.

Elul hónap megtérésében ilyen típusú energia rejlik: ha megcselekedjük, akkor végül a meghallgatásra, azaz a megértésre is képessé válunk.

Ennek az a feltétele, hogy ne csak a lelkivilágunkkal legyünk elfoglalva, hanem képesek legyünk átlépni a gyakorlatba is. A fel-emelő érzésekhez igyekezzünk kicsi és egyszerű, teljesíthető vállalásokat is kapcsolni.

A gyakorlat kitágítja a szellemet, erősíti a megértést.

A hetiszakaszban szereplő *lázadó bölc*s [zá-kén mámre] ellentmondásai is ebben a fogalomban gyökereznek.

Először is, a hagyomány tanítása szerint kizárólag magasan kvalifikált Tóratudósra vonatkozhat a tanítás (ld. *Misna, Szanhedrin 86b*). Ő az, aki nem hallgat a jeruzsálemi nagy bíróság döntésére, hanem azzal ellentétes következtetésre jut, és másokat is arra buzdít, hogy inkább az ő döntését kövessék.

Ebben az a furcsa, hogy a Tórárt azért kaptuk a Teremtőtől, hogy jobb emberré tegyen minket, felemeljen és nemesítse az elmén-

2 Különleges paradoxon van elrejtve ebben a tanításban: éppen az angyalok, akik látszólag a fizikai világ felett, a szellemi szférákban léteznek, ők azok, akik „használgák” a cselekedetek erejét, pedig számukra a cselekedetek egy távolabbi világban vannak, míg az eszmék, gondolatok közelebb.

Ez azonban nem ellentmondás, hiszen egyrészt a cselekedet fogalma értelmezhető az ő szintjükön is, csak átvitt értelemben, valamint az is kiderül, hogy ők, akik a fizikai cselekedetektől távol vannak, igazán képesek értékelni az azokban rejlő különleges energiát.

3 Ld. például Hágár és a kút történetét (*Mózes 1., 21:19*), vagy Bileámét, aki – szamarával ellentétben – nem látta meg az angyalt (*Mózes 4., 22:31*).

ket. A lázadó bölcs azonban nem felemelkedett. Éppen ellenkezőleg: a nagy tudása vált a vesztére.

Másrészt, a lázadó bölcs történetét bemutató szakasz azzal kezdődik, hogy olyasvalakihez szól, aki egyáltalán nem tűnik bölcsnek:

„Ha érthetetlen lesz [ki jipálé] számodra egy dolog az ítéletben [...] akkor kelj fel, és menj fel arra a helyre, amit Örökkévaló Istened választ.” (Mózes 5., 17:8)

Miközben a törvényt abból az esetből indul ki, amikor valaki nem ismeri, nem érti a törvényt, ugyanennek a szakasznak a befejezése a lázadó bölcs, aki ennek homlokegyenest ellenkezője: nemcsak hogy tudja, hanem mindenkinél jobban, az egész zsidó nép legfelsőbb tudós tanácsánál is jobban tudja a törvényt:

„És az az ember, aki szándékossággal cselekszik, nem hallgatva a kohénra [...], a bíróra, haljon meg az az ember, és irtsd ki a gonoszat Izraelből.” (17:12)

Ez a bölcs tehát felemelkedett azáltal, hogy Tórát tanult, de ez egyáltalán nem vált a javára. Az „érthetetlen törvényből” eljutott odáig, hogy csak ő érti jól a törvényt, mindenki más rosszul.

Érdeemes megjegyezni, hogy a fenti szövegben az „érthetetlen” szó a héberben *jipálé*, a *pele* – csodás, rejtett szóból ered. A Tóra azt szokta ezzel a jelzővel illetni, ami el van rejtve az ember szeme előtt.

Ebben a hónapban pontosan az a célunk, hogy a cselekedeteink által megnyíljon a megértésünk, és láthatóvá váljon az, ami eddig el volt rejtve a szemünk előtt.

Az ilyen szintű megnyílás azonban valahol csodálatos. Ezért használja a Tóra a megértésnek ezen szintjére a *csoda [pele]* szót. Ez a „csoda” okozta a lázadó bölcs vesztét.

Pontosan tisztában volt ugyanis azzal, hogy ő olyan megértésre érdemesült, amire rajta kívül nem sokan. Ahol mások csak a sötétben tapogatóznak, ott ő mindent kristálytisztán lát. Akkor hát hogyan lehetséges az, hogy nem hallgatnak rá?

Ez a gondolat az, ami a lázadását okozta.

A túlzott „megvilágosodás” képes arra, hogy kárt okozzon az embernek. Ez azonban nem ok arra, hogy ne értékeljük nagyra és ne vágyjunk rá.

Meg kell tanulnunk megfelelően kezelni. És érdemessé válni a Tóra világosságára és örömére – még ebben a mostani évben!

HETISZAKASZ

Találj jó bírakat, kritizálj másokat, és örököld a földet!

A mostani nehéz időszakban a Tóra bölcsességéhez fordulunk, hogy megértsük, hogy milyen érdemek segíthetik népünket az Izrael földjét érintő helyzet ügyében.

„Igazságot, igazságot kövess, azért, hogy élhess, és örökölhessed a földet, amit Örökkévaló Istened ad neked.” (Mózes 5., 16:20)

Rási úgy értelmezi ezt a mondatot, hogy elég az, ha jó bírakat nevezünk ki, és máris rendelkezünk a Szentföld öröklésének, békés betelepítésének az érdemével.

De vajon hogyan tudjuk ezt megtenni a gyakorlatban? És hogyan kapcsolódik össze ez a két, látszólag távoli fogalom?

Mindkét kérdésre válaszol a *Chátám Szofer*⁴, aki talán a legnagyobb hatású rabbi, aki valaha Magyarországon élt és működött.

Ki számít jó bírának? Az, aki jó ítéletet hoz? Aki követi a Tórát?

Ezek valóban mind fontos dolgok, viszont magától értetődőnek számítjuk őket. A Tóra ugyan sokszor mond feddést, intést, és hangsúlyozza a parancsolatok betartásának fontosságát, de technikailag új parancsolatokat nem hoz létre azért, hogy azok az összes többi parancsolat betartását garantálják.

A Chátám Szofer magyarázata szerint a jó bíra az, aki képes tiltakozni (vagy döntést hozni), akár a hatalmas emberek ellen is⁵.

Ennek alátámasztására idéz a Talmudból egy félelmetes szakaszt, ami arról szól, hogy akár a Bölcsök is kaphatnak büntetést azért, ha nem szólnak idejében, ha nem tiltakoznak (*Sábát 55a*). Az „Ítélet Tulajdonsága”

vádolja ezeket az egyébként jámbor embereket.

Az Örökkévaló azonban megvédi őket: mit tehettek volna? Még ha szólnak is a vétkezőknek, akkor sem hallgatnának rájuk! Mire az Ítélet Tulajdonsága: ezt csak Te tudod, de ők nem tudják. Ezért kötelességük lett volna felszólalni az igazságtalanság ellen.

A jó feddés persze nagy művészet. Két rabbi a misnai időkben egymásra licitáltak (*Arachin 16b*): Rabbi Tarfon azt mondta, hogy már az ő nemzedékében aligha találunk olyasvalakit, aki képes elfogadni a feddést. Mire Rabbi Elázár ben Ázárjá azt felelte, hogy még olyan sincs, aki megfelelően tudja mondani a feddést!

Ha a bíra vagy bölcs túl kemény feddést mond, akkor a hatalmasok gondoskodni fognak arról, hogy így vagy úgy elhallgattassák. Ezzel azonban nem érjük el azt a fontos, közös célt, melynek érdekében békében élhetünk a Szentföldön.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 17:51 és 18:55 között.

Szombat kimenetele: 19:59.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:25-ig.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

Hétfőn és csütörtökön reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szombat reggeli ima a Bét Jehuda zsinagógában legközelebb (ebben a zsidó évben utoljára!):

Szeptember 21-én, Ki távo szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

4 Magyarul Scheiber Mózes (1762-1839), Ausztria-Magyarország főrabbi, valamint a pozsonyi jesiva alapítója és vezetője, ahonnan nagytudású rabbik százai kerültek Magyarország számos városába és falujába.

5 Egyszer hallottam, hogy arról vitatkoztak az emberek, hogy vajon helyes-e, ha politizálnak a vallási vezetők. Legtöbben úgy gondolták, hogy nem helyes.

Egy szemfüles megfigyelő azonban megállapította: *de hiszen a próféták is politizáltak!* Mindig kritizálták a királyokat és a vezetőket, ha nem a Tóra értékei szerint viselkedtek. Nem féltették sem a megélhetésüket, sem az életüket. Talán éppen ezért több bibliai próféta eredetileg nem is akarta elfogadni az Örökkévaló hívását.